

Bosbouw (kom) in beweging!

Dit artikel is een samenvatting van het intermezzo gehouden tijdens de KNBV-najaarsvergadering op 5 november 1999.

Inmiddels ben ik bijna 15 jaar actief in de bosbouw. De eerste jaren vooral via kennisontwikkeling en kennisoverdracht. Geleidelijk verschoof het accent meer naar het beleid en inmiddels ben ik door mijn werk bij het Ministerie van LNV actief op vele terreinen van plattelandsontwikkeling. Via een korte terugblik wil ik aangeven waar volgens mij de belangrijkste uitdagingen voor de bosbouw liggen.

Bij de voorbereiding van mijn intermezzo kreeg ik in eerste instantie het gevoel dat er niet zoveel in de bosbouw gebeurd is. Voor mijn voorbereiding heb ik, naast persoonlijke ervaringen, ook gebruik gemaakt van mijn verzameling Bosbouw tijdschriften. Bij het doorlezen daarvan merkte ik dat ik in mijn verzuchtingen niet alleen sta (zie kader 1). Maar is er dan helemaal niets gebeurd?

Markante gebeurtenissen

Aan de hand van een aantal voor mij opmerkelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen gedurende de laatste 15 jaar zal ik proberen een nieuw perspectief voor de bosbouw te schetsen.

Het bosbouwbeleid heeft al een aantal planvormen gekend. Van groene structuurschema's heeft het beleid een ontwikkeling gekend via het Meerjarenplan Bosbouw, het Bosbeleidsplan naar thans NBL21 (in voorbereiding). In deze plannen is de verantwoordelijkheid meer en meer bij de sector gelegd. Opvallend

daarbij is dat naarmate een nieuw plan zich aandient de bosbouwsector het oude plan omarmt en het nieuwe afwijst. Is dit een drang naar behoud van het oude of meer een angst voor het nieuwe?

Commotie ontstond ook in de bosbouwwereld bij het afschaffen van de herbebossingssubsidie en de introductie van het functiebeloningsstelsel. Dat daarmee een uiterst effectieve impuls gegeven is aan thans populaire beheervormen als Pro Silva, Geïntegreerd bosbeheer en Natuurtechnisch bosbeheer wordt sterk bekritiseerd. De bosbouwsector had met de functiebeloning een voorloper in huis van het komende subsidiestelsel met resultaatbeloning. Ondertussen groeit het bos door en laat steeds meer van haar geheimen zien.

Teruglezend in de tijdschriften valt mij op dat, zolang de bosbouw georganiseerd is, de roep om subsidiëring van het beheer de boventoon in haar optreden naar buiten voert. Met het recent behaalde resultaat bij de onderhandelingen in het kader van het Programma Beheer kan daar misschien nu verandering in komen.

De bosbouw heeft zich altijd naar buiten toe als multifunctioneel

gepresenteerd. Het natuur-, recreatie-, milieu- en landschappelijk belang neemt in kracht toe. De bosbouw heeft daar meestal in verdedigende zin op gereageerd (zie ook citaat Paasman, kader 1). Daar lijkt nu verandering in te komen. We zien zelfs dat ook in de landbouw en het natuurbeheer multifunctioneel grondgebruik een hot item is.

De signaalfunctie van het bos door de landelijke vitaliteitsonderzoeken vanaf 1984 heeft veel impact gehad. Ik durf zelfs te beweren dat daardoor bij het grote publiek de noodzaak voor aanpak van het mest- en ammoniakprobleem fors is aangewakkerd. De bosbouwers kwamen plotseling in de schijnwerpers te staan en dat waren we niet gewend. Bescheiden als wij zijn hebben wij iedere relatie tussen bosvitaliteit en milieuproblemen uiterst genuanceerd gebracht. Het effect was daardoor niet minder.

Omdat ook de bosbouw te maken krijgt met een grote diversiteit aan maatschappelijke wensen, waaronder waterbeheer en waterproductie, energie, wonen, e.d., wordt het grote geld geroken. Dit uit zich in projecten waarbij de thema's "verzilvering" en "vermarkting" centraal staan.

Kader 1: Verzuchtingen over bosbouw

- "Ik denk dat een belangrijke rol speelt dat bosbouwers zulke milde mensen zijn. Ze houden niet van harde opstellingen" (H.A. van der Meiden, 1990)
- "Zo lang ik op dit beleidsterrein bezig ben hoor ik dat de particuliere boscijneraar een misdeelde is die veel te weinig van de overheid krijgt" (P. Schütz, 1999)
- "Zo verbaas ik mij telkens weer over de verdedigende houding van de sector bij initiatieven als Kritisch Bosbeheer, Geïntegreerd bosbeheer, de verloofingsdiscussie, verzilvering van de natuur, en noem ze maar op" (J. Paasman, 1999)

Ook anderen zagen kansen, zie bijvoorbeeld de Robinia-plantages, waarin beleggers veel geld geïnvesteerd hebben.

Het bosbouwonderwijs is na jaren weer in de lift. Drie hoogleraren, veel animo van leerlingen, zijn ingrediënten voor een zonnig perspectief. Maar waar leiden we deze mensen voor op? Wat is dat perspectief dat we voor de bosbouw in Nederland hebben?

Zonder perspectief geen handelen wordt wel eens gezegd. Dat blijkt ook wel als we zien hoe weinig de bosbouw gebruik maakt van innovatiesubsidieregelingen. Vanzelfsprekend zijn daar opmerkingen bij te plaatsen in de zin van: de beoordeling van aanvragen is niet goed, of, wat ik ook regelmatig hoor, bosbouw onderscheidt zich juist door geringe innovatie. Dat laatste bestrijd ik (het eerste weet ik te weinig van) en daar kom ik verderop nog op terug.

De samenwerking in de bosbouw is de laatste jaren gegroeid, niet in de laatste plaats omdat de overheid hiervoor geld beschikbaar heeft gesteld. Je ziet ook dat na vele jaren initiatieven als een houtbank van de grond komen. Organisaties zoeken elkaar op als het gaat om de voorlichting naar boseigenaren. Wat mij dan weer verbaast is dat de bosbouw de dingen weer voor zichzelf wil gaan organiseren. Landelijk wordt hard gewerkt aan nieuwe vormen van kennisnetwerken voor het platteland, regelmatig mis ik de aansluiting van de bosbouw daarbij.

Als verfrissend heb ik de komst van de nieuwe categorie boseigenaren, de "bosboeren", gevonden. Wat de traditionele bosbouwers daarvan kunnen leren is strategisch ondernemerschap. Vanuit een (nieuw) perspectief gericht acties ondernemen om hun doel te bereiken. Daartoe behoorde ook het vrijwel direct op-

Kader 2: Bos(bouw) en grote maatschappelijke opgaven

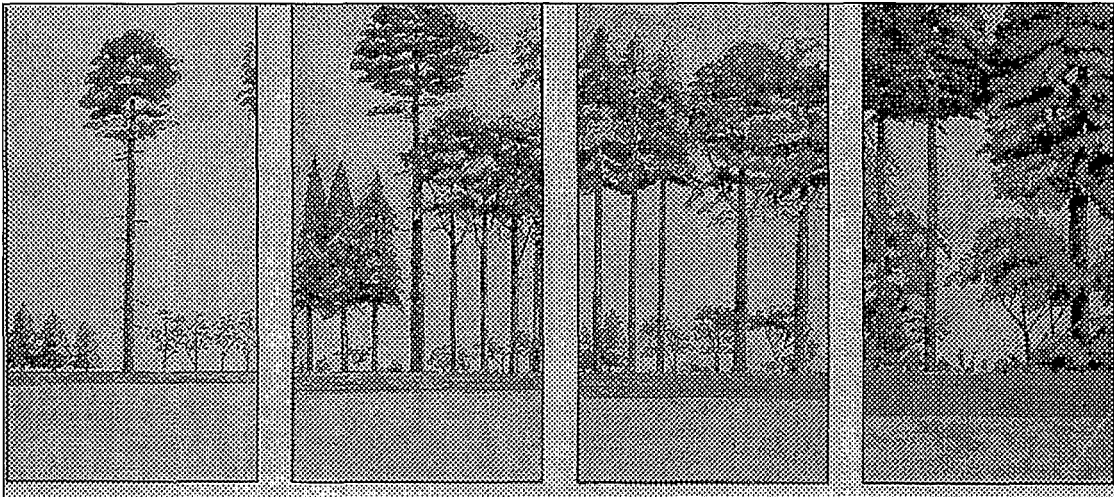
- Inrichting en beheer van het landelijk gebied
- Waterwinning en -beheer
- Groene infrastructuur (verbinding stad-land, maar ook natuur-natuur)
- Leefbaarheid (wonen, regionale economie)
- Hét voorbeeld van grondgebonden produceren
- Voorraadbeheer (hout, rust, water, donker, biodiversiteit)
- Bijdragen aan ruimtelijke opgaven in Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en Tweede Structuurschema Groene Ruimte

richten van een Houttelersplatform als samenwerkingsverband, zonder een cent van de overheid. De groep is trots op het product dat ze maken, een product waar een grote maatschappelijke behoefte voor bestaat. Dat hebben ze als landbouwer ook anders ervaren.

Constance factor bij dit alles is de nimmer aflatende positieve houding van de Nederlander ten aanzien van bos. Bos is natuur en dat wordt hoog gewaardeerd. Diverse onderzoeken hebben dit de laatste decennia bevestigd. Ten tijde van de totstandkoming van het Bosbeleidsplan riep iedereen die daar baat bij dacht te hebben, dat er per jaar gemiddeld 200 miljoen bezoeken aan het bos gebracht worden. Recent is door Intomart, in opdracht van het Ministerie van LNV, in een onderzoek naar mensenwensen ten aanzien van natuur, opnieuw bevestigd dat bos het hoogste scoort. Bos is daarbij voor de geënuqueterden natuur die haar gang kan gaan en een omgeving waarin men ontspanning kan vinden. Wandelen blijkt daarbij de belangrijkste activiteit te zijn.

De meest recente ontwikkeling rondom het bosbeleid is dat er geen zelfstandig en herkenbaar bosbeleid meer lijkt te zijn. Critici zijn van mening dat alleen de "B" in de titel van de nieuwe beleidsnota NBL21 nog enigszins aangeeft dat ook het bosbeleid hierin verweven is.

Ten slotte noem ik een laatste ontwikkeling die de bosbouw in een Europees kader heeft gezet. Het bosuitbreidingsbeleid in het Bosbeleidsplan had nooit zo'n hoge vlucht kunnen nemen als bij de uitwerking van de MacSharry landbouwhervormingsplannen geen mogelijkheid was ontstaan om Brusselse cofinanciering (50%) te krijgen voor bosaanleg op landbouwgrond. Feitelijk betreft het hier een nationale invulling van een maatregel in het kader van het flankerend beleid voor de landbouwhervormingen. In Noord-Nederland werd bosbouw hierdoor een integraal element van de plattelandsontwikkeling. Van Maaren heeft op deze rol van de bosbouw tijdens zijn rede bij het 75-jarige bestaan van de KNBV al gewezen. Een citaat: "Plattelandsontwikkeling als complement op verstedelijking zal nieuwe rollen voor bos en bosbouw zoals specifieke functies en nieuwe allocaties kunnen betekenen" (Van Maaren, 1985). Op dit moment werken rijk en provincies samen aan een Ruraal Ontwikkelingsplan voor Nederland. Dit plan is een vereiste voor het verkrijgen van cofinanciering uit Brussel op basis van de Kaderverordening Plattelandsvernieuwing en bestrijkt een periode van 7 jaar. Dit plan zal laten zien of het bos en de bosbouw in Nederland een volwaardige plaats krijgen bij de plattelandsontwikkeling.

*Illustratie van Meerjarenplan
Bosbouw (regeringsbeslissing
1986)*

Een nieuw perspectief

Bovenstaande opsomming van gebeurtenissen en ontwikkelingen geven mijns inziens aan dat alle ingrediënten aanwezig zijn om de bosbouw een rol van betekenis te geven bij grote maatschappelijke opgaven (zie kader 2). Op de drempel naar nieuw beleid, een nieuw subsidiestelsel, een grote maatschappelijke waardering, de roep om multifunctioneel ruimtegebruik, voldoende geld, groeiende samenwerking, integratie met andere beleidsterreinen en een volwaardige plaats (in Europa) in de plattelandsontwikkeling; daar moet toch winst uit te halen zijn. Om het met de woorden van Klumpers (1999) van de Raad voor het Landelijk Gebied te zeggen: "Bos verdwijnt als zelfstandig beleidsveld achter de horizon, maar kan daardoor in alle ontwikkelingen een rol van betekenis krijgen".

De bosbouw zal zich nog meer dan tot nu toe moeten gaan mengen in de discussies rondom de inrichting en het beheer van het landelijk gebied. Daarbij liggen goede mogelijkheden voor com-

binaties met waterwinning en waterbeheer. Waarom zijn nieuwe grondclaims voor het waterbeheer niet te koppelen aan de inrichting van bestaande bossen en de aanleg van nieuw bos en natuur? Hetzelfde geldt voor het realiseren van een groene infrastructuur, waarbij verbindingen tussen stad en platteland, maar ook natuur met natuur uitstekend met bos gecombineerd kunnen worden. Ook op het gebied van de leefbaarheid kan bos een belangrijke rol vervullen. Ik verwijs in dit verband ondermeer naar het initiatief van een groot landbouwbedrijf in de Veenkoloniën (1000 ha), dat binnen een landgoedconcept (Scholtenszathe) zowel haar eigen (financiële) doelstellingen als die van diverse overheden en lokale belangpartijen op haar grondgebied realiseert. Van een monofunctioneel akkerbouwbedrijf wordt een multifunctioneel landgoed gemaakt waarin functies als wonen, werken, recreatie, landschapsvorming, biologische landbouw, Veenkoloniale akkerbouw, natuurontwikkeling en bosbouw in een integraal concept gerealiseerd worden.

Het mag duidelijk zijn dat ook de bosbouw een belangrijke bijdra-

ge kan leveren aan de ruimtelijke opgaven waarvoor we staan en die een uitwerking krijgen in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Tweede Structuurschema Groene Ruimte.

In de huidige discussie over productie van natuurlijke grondstoffen is bosbouw hét voorbeeld van grondgebonden produceren. Op dit punt zouden de landbouw en bosbouw elkaar wel eens verfrissende inzichten kunnen geven. Als het gaat om ondernemerschap en de daarbij noodzakelijke innovaties kan de bosbouw nog van de landbouw leren. Ten slotte heeft de bosbouw een taak op het gebied van het voorraadbeheer. Daarbij gaat het niet alleen om hout, maar ook om rust, water, donkerte en biodiversiteit.

Als laatste geef ik nog enkele tips mee die het genoemde perspectief kunnen verhelderen, maar ook kunnen bijdragen aan de realisatie ervan. Allereerst moet de bosbouw doorgaan met het aangaan van nieuwe coalities. Ook niet direct voor de hand liggende partijen zijn daarbij in beeld. Waarom alleen met de waterschappen praten over vermindering van de waterschapslasten,

---

terwijl daar volop gezocht wordt naar nieuwe mogelijkheden om de problemen die op ons afkomen en waarvoor we ook nu reeds staan, bij het waterbeheer op te lossen. Betrek ook de landbouw daarbij. Doe mee in gebiedsgerichte projecten en (regionale) kennis- en innovatienetwerken. Praten over bos doe je niet alleen in het bos. Ontwikkel tegelijkertijd een visie op de bijdrage die bosbouw aan de plattelandsontwikkeling kan leveren. Wacht niet tot je hiervoor wordt gevraagd. Uit eigen ervaring weet ik dat het over elkaar heen leggen van (beleids)kaarten en de daarbij horende beleidsinstrumenten vele kansen laat zien voor de bosbouw. Breng

deze ideeën in bij het rijk, de provincie, gemeenten en waterschappen. En ten slotte, voor de uitvoering van een goed plan is geld zat. Daarbij zullen we vooral als bosbouwers onder elkaar de uitspraak die professor Bol (toen voorzitter van de KNBV) deed ter harte moeten nemen: "Zeer wettelijk is, naar het mij voorkomt, dat we met tolerantie ook ruimte geven, ruimte voor creativiteit, ruimte voor nieuwe andere ideeën en toetsing daarvan" Ik hoop dat u ook mijn intermezzo op deze wijze wilt behandelen.

Literatuur

Bol, M.M.G.R., 1985. "Voor wie de klok luidt". Nederlands Bosbouw Tijdschrift 57 (1985) 12: 386-391.

Maaren, A. van, 1985. Inleiding op het thema. In: De toekomst van bos en bosbouw in een geïndustrialiseerde wereld. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 57 (1985) 12: 399-404.

Klumpers, T., 1999. De millenniumbestendigheid van grote nota's. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 71 (1999) 3: 98-102.

Meiden, H.A. van der, 1990. Het loon van de mildheid? Nederlands Bosbouw Tijdschrift 62 (1990) 5: 163.

Paasman, J., 1999. Toet Toet ... Toetjes; Bos als perspectief voor de leefomgeving. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 71 (1999) 4: 160-165.

Schütz, P., 1999. De markt, de overheid en het bos. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 71 (1999) 3: 118.

BERICHTEN

Vereniging Houtrijk Nederland

Op 29 januari viert de Vereniging Houtrijk Nederland haar eerste lustrum in het Archeon in Alphen aan de Rijn met een conferentie/multigebeuren. Veel leden presenteren zich hier met hun houtaanbod en de toepassingen en dragen zo bij aan de actuele gebeurtenissen, zoals een doorbraak van het FSC-hout en een verbod op chemisch verduurzaamd hout.

De Vereniging Houtrijk Nederland is een krachtenbundeling van bosbouwers, zagers en houtbewerkers die ondermeer streeft naar meer hoogwaardig

gebruik van hout uit de regio. De Vereniging is blij met het verbod dat onlangs werd ingesteld op het gebruik van gekreosoteerd en gewolmaniseerd hout. Het niet langer toestaan van gebruik van chemisch verduurzaamd hout betekent een stimulans voor meer duurzame werkgelegenheid en een schoner milieu.

De Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen (CTB) gaat het verduurzamen van hout met kreoosotoliën, arsenicum, chroomzouten en koperzouten voor buitentoepassingen niet langer toestaan, ondermeer vanwege gevaren voor de volksgezondheid. Het verbod van de CTB vindt de Vereniging een stap in de goede richting naar een duurzame samenleving.